

Tomislav Brandolica

mag. hist.

Filip Šimetin Šegvić

dipl. povjesničar i prof. povijesti

**Okrenut svijetu:
René Lovrenčić
(1928.-2012.)**

Bilo tko može tvrditi za sebe da je historičar. Bilo tko može tome dodati „marksist“. Bilo tko može nazvati „marksizmom“ bilo što. Međutim, ništa nije teže i rjeđe nego biti historičar a pogotovo historičar-marksist.

Pierre Vilar¹

U godinama kada se od profesora Renéa Lovrenčića mogao očekivati smiraj nakon duge i sadržajne znanstvene karijere, hrvatska je historiografija 2011. godine obogaćena njegovom dinamičnom poviješću međuratnog društva, *Nemirni mir: svijet 1918.-1939.* Za mnoge je izdanje ove knjige bilo pravo iznenađenje. Naime, profesor Lovrenčić već nekoliko godina dotada nije objavljivao tekstove. Ovo je djelo označavalo povratak majstora od zanata. Knjiga je bila sukus višedesetljetnog pedagoškog i istraživačkog iskustva vrsnog stručnjaka za svjetsku povijest – kao da je nije napisao povjesničar od 83 godine, već mladi povjesničar koji hlabro kroči prema novim znanstvenim spoznajama.

René Lovrenčić bio je primjer mladog znanstvenika otvorenog za nove spoznaje: nakon što je maturirao na Trećoj muškoj gimnaziji u Zagrebu, dvojio je između studija matematike ili fizike na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Odlučujući poticaj ipak dobio je tijekom maturalnog komisijskog ispita od budućeg mentora, Jaroslava Šidaka, koji ga je usmjerio prema studiju povijesti. Nekoliko godina je paralelno radio kao omladinski aktivist, da bi se studiju u potpunosti posvetio od 1951. godine.² Kada se godinu dana nakon diplome, 1954., zaposlio kao asistent na Katedri za opću povijest novog vijeka Filozofskog fakulteta u Zagrebu bilo je to upravo na položaju asistenta Jaroslava Šidaka, koji je i odredio njegov pristup istraživanju, historiografiji i nastavi povijesti. Slijedio je Šidaka, njegovu školu, njegova učenja. Tako je preuzeo jedan od tipičnih Šidakovih modela pisanja o historiografiji – napisao je *Literaturbericht* o aneksiji Bosne i Hercegovine.³ Kao njegov asistent, René Lovrenčić je bio involviran i u koncepciju *Historijskog zbornika*, najvažnijeg hrvatskog povijesnog časopisa tog vremena. Za *Radove Zavoda za hrvatsku povijest* Lovrenčić je objavio iscrpne tekstove, jedan posvećen analizi Supilovog *Novog lista* s gospodarskog stajališta, a drugi odjecima Prve ruske revolucije iz 1905. godine u hrvatskoj javnosti.⁴ Godine 1966. postao je docent na Katedri, te je idućih gotovo trideset godina izvodio nastavu svjetske povijesti: izabran je 1973. za izvanrednog, a 1980. godine za redovitog profesora svjetske povijesti novoga vijeka. Punih deset godina (1986.-1996.) bio je voditelj postdiplomskog studija.⁵ Veliko je povijesno razdoblje novovjekovne povijesti od pet stoljeća Lovrenčić dijelio s docenticom Ljerkom Kuntić, predavajući noviji dio.

U svojoj je karijeri René Lovrenčić imao nekoliko krupnih znanstvenih interesa. Tijekom 1980-ih godina i početkom 1990-ih pisao je osnovnoškolske udžbenike povijesti zajedno s Dragutinom Pavličevićem, Olgom Salzer, Filipom Potrebicom i drugima. Uz već spomenutu svjetsku povijest „dugog“ 19. i „kratkog“ 20. stoljeća, posebno se bavio međuratnom poviješću Europe, poviješću Sovjetskog Saveza, britanskom historiografijom, a u hrvatskoj se povijesti posvetio proučavanju politike „Novog kursa“, što je bila i tema njegove doktorske disertacije iz 1965. godine. Nekoliko godina kasnije, točnije 1972., objavljena je u biblioteci „Monografija“ u izdanju Instituta za hrvatsku povijest.⁶

Kao dobar poznavatelj svjetske historiografije i stranih jezika, Lovrenčić je primjerice sudjelovao kao prevoditelj knjige Borisa Dmitrijeviča Grekova *Kijevska Rusija* iz 1962. godine. Zanimljivo je da se u svojim najranijim pisanim radovima nije bavio događajnicom, tako čestom formom izražaja kod velikog broja tadašnjih povjesničara, nego se posvetio prikazivanju i izostravanju teoretskih problema iz moderne europske povijesti.⁷ Nisu ga zaobišle ni tada vrlo aktualne rasprave o povijesti kapitalističkog

razvoja – prikazao je 1960. u trinaestom broju *Historijskog zbornika* djelo Paula Sweezyja *Teorija kapitalističkog razvika*. Interes za poviješću kapitalizma možda proizlazi iz činjenice da je René Lovrenčić bio marksist – povjesničar. U Lovrenčićevom je slučaju to značilo orijentaciju prema čovjeku i društvu, razmatranje političko-ekonomskog razvoja, procesa. Od najranije mladosti bio je primjer angažiranog intelektualca, aktivnog člana u visokim forumima Saveza komunista Hrvatske, tražeći na političkim instancama poticaje i potporu historiografiji.⁸

Za Lovrenčića je marksizam bio stvaralačkog usmjerenja, bogat i neisključiv, nikad dogmatski niti hermetičan. Sukladno tome, u stranoj je historiografiji cijenio i učio od pristupa britanskim povjesničara kao što su Eric J. Hobsbawm, Asa Briggs ili Edward H. Carr. Napisao je tako predgovor prijevodu Carrove knjige *Ruska revolucija: od Lenjina do Staljina (1917-1929)* u kojemu je sažeo opće značajke europske historiografije o ranoj povijesti Sovjetskog Saveza, ističući razne pristupe pisanju takve povijesti, uključujući i tadašnje najnovije dosege historiografije.⁹ Posebnu pažnju posvetio je jednom od najznačajnijih marksističkih povjesničara, Ericu Hobsbawmu, gdje je važan doprinos imao između ostaloga i u uređivanju i prevođenju njegove trilogije povijesti 19. stoljeća na hrvatski.¹⁰ Godine 1982. Lovrenčić je prilikom zasjedanja međunarodne tribine „Socijalizam u svijetu“ u Cavtatu intervjuirao Hobsbawma, razgovarajući o marksističkoj historiografiji, mogućnostima daljnjeg razvoja, dotadašnjim ostvarenjima i perspektivama. Sugovornici su se složili da je mnogo učinjeno u smislu popularizacije marksističkih pristupa, a intrigira činjenica da su već ranih 1980-ih anticipirali jedno „teže“ razdoblje za marksističku historiografiju, kojoj ponestaje snage.¹¹ U izdanju Barbatove biblioteke *Homines, tempore, loci* također je redigirao, recenzirao i napisao predgovor knjizi Ase Briggsa *Socijalna povijest Engleske* (2003.), kazavši da knjiga *može biti i poticaj istraživanjima hrvatske socijalne povijesti u kojoj postoje »bijele zone« neispitanih sfera ili tek načelih tema, a i naslage raznih ideoloških primjesa, pristupa i pogleda.*¹² Da se Lovrenčić odlučio popratiti Briggsovo kapitalno djelo predgovorom dakako ne začuđuje, već ukazuje na kontinuitet bavljenja problemima iz engleske historiografije, odnosno njihovom predstavljanju i razmatranju usporedno s hrvatskom historiografijom.

Kao povjesničar svjetske povijesti Lovrenčić je nužno morao „ići u širinu“, pratiti stranu historiografiju i prenositi njene rezultate uz kritičke osvrte. Tako se u vrlo kratkom uvodu osvrnuo primjerice na hrvatski prijevod knjige *Drugi svjetski rat* američkog publicista Cyrusa L. Sulzbergera II.¹³ Sudjelovao je i u projektu izdavanja prevedenog i dopunjenog *Timesova Atlasa svjetske povijesti* iz 1986. godine. Za XV. svezak *Velike ilustrirane povijesti svijeta (1850-1918)* u izdanju „Otokar Keršovani“, René Lovrenčić je zajedno s Ljubišom Doklestićem izvršio redakciju teksta, koji je preveden s njemačkog izvornika, nadopunio samu knjigu kratkim pregledom povijesti hrvatskog naroda od sredine 19. stoljeća do 1918. godine, gotovo isključivo se fokusirajući na osnovne podatke i osobe iz političke povijesti.¹⁴ Lovrenčićev članak u zborniku *Antisemitizam, Holokaust, Antifašizam* (objavljen 1996. godine) može poslužiti kao ogledni primjer njegova dobrog poznavanja raznovrsne strane historiografije s jedne strane, a s druge strane i sposobnosti sintetiziranja te literature. Uz potpuno vladanje širokom materijom i vrlo jasno povezivanje različitih problema unutar pojedinih nacionalnih historiografija, Lovrenčića odlikuju i druge važne značajke stručnjaka svjetske povijesti, vidljive i u spomenutom članku „Fašizam i antifašizam do 1939.“: komparativni

pristup i jasno strukturiran narativ kojega čine bitni događaji i prekretnice.¹⁵ U staroj Sveučilišnoj knjižnici na Marulićevom trgu, studenti su mogli susresti profesora Lovrenčića kako čita. *Encyclopædia Britannica* – *Macropædia* bila je njegovo često štivo, proučavao je „azijski krug“. O povijesti Kine, Japana, Rusije ili Sovjetskog Saveza na predavanjima je govorio detaljno, analizirajući velike prekretnice i događaje, uvijek obraćajući pozornost na kontekst, na tako nužno povezivanje: primjerice od Krimskog rata, preko revolucije 1905. do Oktobarske revolucije.¹⁶

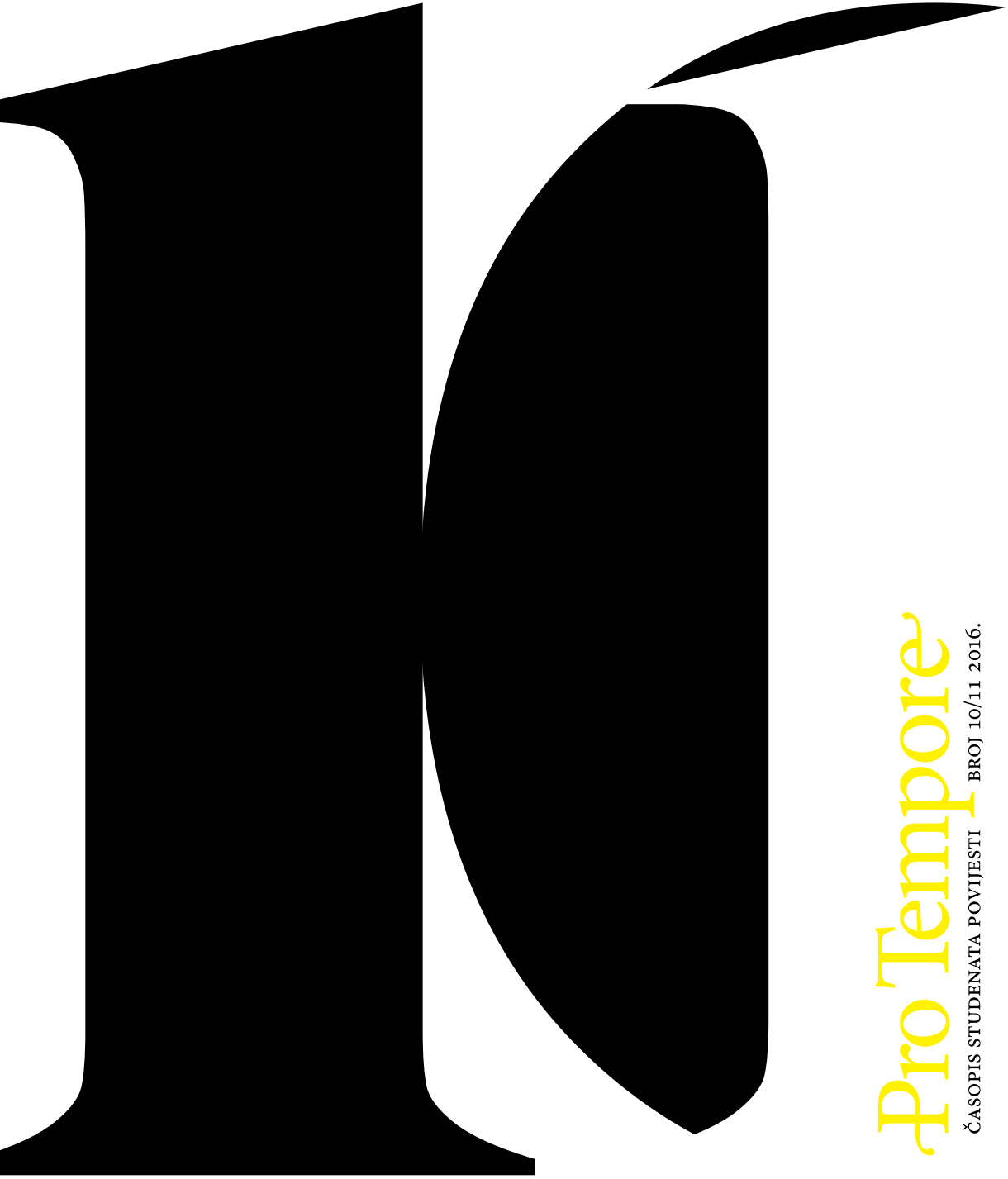
Kada je na sebe preuzeo u to vrijeme težak zadatak uređivanja i izdavanja zbornika o deset godina jugoslavenske historiografije od 1975. do 1985. koji je izlazio na francuskom i engleskom jeziku, nije se ustručavao financijsku pomoć tražiti i od predsjednika Savezne vlade Veselina Đuranovića; vremena su se ipak promijenila, i projekt nije uspio.¹⁷ S druge strane, opirao se slijepom dogmatskom marksizmu i panegiricima komunizmu, što nije uvijek prolazilo bez napetosti. Tako je na Svjetskom kongresu ekonomskih znanosti u Lenjingradu imao pravu peripetiju, kada nije želio popustiti pred pritiscima domaćina koji su zahtijevali prepravljavanje njegova referata o pripremanju petoljetke; Lovrenčić nije posustao, pročitavši tekst pred auditorijem bez prevodioca, direktno na ruskom.¹⁸ U sličnoj situaciji našao se i kasnije, kada je za Televiziju Zagreb radio na dokumentarnom filmu o povijesti Kine. Želeći prikazati dokumentarne snimke Kineske revolucije, zatražio ih je od njihovog veleposlanstva, koje mu je nakon dugog vremena čekanja poslalo gotovo neuporabljive fotografije.¹⁹ René Lovrenčić držao je mnogo do veza sa stranom historiografijom općenito, te je tako popratio i 16. Međunarodni kongres povijesnih znanosti u Stuttgartu 1985. Vodio je i Nacionalni komitet pri Međunarodnom odboru povijesnih znanosti do 1991., surađujući blisko s brojnim jugoslavenskim povjesničarima, a prvenstveno s predsjednikom Miomirom Dašićem.²⁰

Svjetska povijest u 20. stoljeću pokazat će se najčvršćom niti koja povezuje pojedina razdoblja u karijeri profesora Renéa Lovrenčića. Kada je 7. lipnja iznenada preminuo, prošlo je manje od četiri mjeseca otkako smo razgovarali s profesorom Lovrenčićem. Tada je razgovor bio u većoj mjeri posvećen Jaroslavu Šidaku, a za časopis *Pro tempore* dogovorena je daljnja suradnja. Bilo je zamišljeno posvetiti rubriku Šidaku za koju je Lovrenčić trebao napisati uspomene na svog mentora. Poticao nas je da objavimo Šidakova stara predavanja, kako je i sam ranije želio. Govorio je o svojoj knjizi, već spomenutom *Nemirnom miru*, i o nastavcima serije – *Tri agresije, Veliki obračun na Zapadu*. Takav žar i želja za daljnjim radom ugodno su nas iznenadili. Stoga smo vijest o njegovoj smrti primili s još većim iznenađenjem.

Bilješke:

- 1 Citirano prema: Mirjana Gross, „Na putu k budućoj historijskoj znanosti“, *Časopis za suvremenu povijest* 9/2 (1977.), 37.
  - 2 Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Renéom Lovrenčićem od 26.II. 2012.
  - 3 René Lovrenčić, „Aneksija Bosne i Hercegovine u novijoj jugoslavenskoj historiografiji“, *Historijski zbornik* 19-20 (1966.-1967.).
  - 4 René Lovrenčić, „Ekonomska problematika u Supilovu „Novom listu“ 1906-1914“, *Radovi Zavoda za*
  - 5 Tomislav Raukar-Zdenka Janeković Römer, „Odsjek za
- hrvatsku povijest* 1/6 (1974.); René Lovrenčić, „Prva ruska revolucija i građanska javnost u Hrvatskoj“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 1/1 (1971.).

- povijest Sveučilišta u Zagrebu“, u: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb: monografija, ur. Stjepan Damjanović (Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, 1998.), 87; Branimir Janković, „Preminuo prof. dr. René Lovrenčić“, www.historiografija.hr/news.php?id=338 (dostupno: 11.X. 2012.).
- 6 René Lovrenčić, *Geneza politike „Novog kursa“* (Zagreb: Institut za hrvatsku povijest, 1972.).
- 7 René Lovrenčić, „Diskusija o Novembarskoj revoluciji u Njemačkoj“, *Historijski zbornik* 10 (1957.).
- 8 Stjepan Antoljak, *Hrvatska historiografija* (Zagreb: Matica hrvatska, 2004.), 837; Tvrtko Jakovina, „Odlazak troje povjesničara „dugog 19. stoljeća“, www.tportal.hr/komentari/komentatori/218229/Odlazak-troje-povjesnicara-dugog-19-stoljeca.html#.UKvgjTWe8BuU (dostupno: 22.X. 2012.).
- 9 Edward H. Carr, *Ruska revolucija: od Lenjina do Staljina (1917-1929)* (Zagreb: Globus, 1984.), 5-18.
- 10 Pod njegovim urednikovanjem izašla su samo prva dva sveska, *Doba revolucija: 1789-1848 i Doba kapitala: 1848-1875*. Treći dio, *Doba imperija: 1875-1918*, nije uspio zaobići 1990. godinu. Sam je Lovrenčić o tome govorio slijedeće: *Treći tom nije nikad izašao, jer je došlo novo doba, gotovo je sa ljevičarenjem. A to je ozbiljna šteta, jer svaka od tih knjiga je opće poznata kao visoke vrijednost – to je stvaralački marksizam, bez ikakve dogme.* (Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Renéom Lovrenčićem od 26.II. 2012.).
- 11 René Lovrenčić-Eric Hobsbawm, „O mogućnostima marksističke historiografije“, *Kulturni radnik* 6/35 (1982.), 40-46.
- 12 Asa Briggs, *Socijalna povijest Engleske* (Zagreb: Barbat, 2003.), xix.
- 13 C. L. Sulzberger, *Drugi svjetski rat* (Zagreb: Mladost, 1971.), 7.
- 14 Gerard Du Ry van Beest Holle (ur., et. al.), *Velika ilustrirana povijest svijeta XV. 1850-1918* (Rijeka: „Otokar Keršovani“, 1978.), 7107-7120.
- 15 René Lovrenčić, „Fašizam i antifašizam do 1939.“, u: *Antisemitizam, Holokaust, Antifašizam*, ur. Ognjen Kraus (Zagreb: Židovska općina Zagreb, 1996.), 260-277.
- 16 Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Tvrtkom Jakovinom od 21.XI. 2012.
- 17 Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Renéom Lovrenčićem od 26.II. 2012.
- 18 Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Renéom Lovrenčićem od 26.II. 2012.
- 19 Podaci dobiveni iz razgovora s prof. dr. Renéom Lovrenčićem od 26.II. 2012.
- 20 Branimir Janković, „Preminuo prof. dr. Rene Lovrenčić“, www.historiografija.hr/news.php?id=338 (dostupno: 11.X. 2012.).

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrašćić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com